

Liashko L. P., postgraduate student of the Department of ethics, aesthetics and cultural studies, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), lju.ljashko@gmail.com

A model of environmental aesthetics in the theoretical treatment of Y. Sepanmaa

The actuality of the environmental theme in the philosophical discourse is obvious, because of the current state of the environment. That is why there arose new branches of theoretical knowledge, among which a significant role has environmental aesthetics. Environmental Aesthetics – is the highest form of a special type of consciousness, it opens up new ways for understanding the unity of man and the environment in the aesthetic dimension. The aim of the article is to determine the main philosophical and aesthetic principles of the concept of environmental aesthetics made by the Finnish philosopher Y. Sepanmaa, which he calls the «aesthetics of a real world». Philosopher thinks that it is appropriate to divide the field of environmental aesthetics on two levels: ontological and metacritical. The ontological level covers theory related to the consideration of the environment as an aesthetic object. Environmental aesthetics in terms of metacriticism collects descriptive material about the perceptual object and analyses various judgments about it. So environmental aesthetics really has a right to exist within the Ukrainian philosophical and aesthetic discourse.

Keywords: aesthetic evaluation, aesthetic object, aesthetic value, art, environment, environmental aesthetics.

Ляшко Л. П., аспірантка кафедри етики, естетики і культурології, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), lju.ljashko@gmail.com

Модель экологической эстетики в теоретической разработке Ю. Сепанмаа

Современное состояние окружающей среды приводит к актуализации в философском дискурсе новых отраслей теоретического знания, среди которых значковой является экологическая эстетика. Экологическая эстетика – это высшая форма особого типа сознания, она открывает новые пути к пониманию единства человека и окружающей среды в эстетическом измерении. Цель статьи заключается в определении основных философско-эстетических основанной концепции экологической эстетики финского философа Ю. Сепанмаа, которую он называет «эстетикой реально существующего мира». Философ считает целесообразным рассматривать сферу экологической эстетики на двух уровнях: онтологическом и метаκριтическом. Онтологический уровень охватывает теорию, связанную с рассмотрением окружающей среды как эстетического объекта. Экологическая эстетика с точки зрения метаκριтики осуществляет сбор дескриптивного материала об объекте восприятия и анализ различных суждений о нем. Итак, экологическая эстетика действительно имеет право на существование в рамках украинского философско-эстетического дискурса.

Ключевые слова: искусство, окружающая среда, экологическая эстетика, эстетический объект, эстетическая оценка, эстетическая ценность.

* * *

УДК 141.32:123.1

Матвієнко І. С.,
кандидат філософських наук, асистент
кафедри філософії, НУБІП України
(Україна, Київ), malushka20@ukr.net

ПРОБЛЕМА ЛЮДСЬКОЇ ПРИРОДИ ТА ЕКЗИСТЕНЦІЇ У ФІЛОСОФСЬКІЙ СИСТЕМІ Ж.–П. САРТРА

Відображені ідеї Ж.–П. Сартра на проблему природи людини та її екзистенції. Постать цього відомого екзистенціаліста та його ідеї були та є актуальними, філософське переосмислення, який справило значний вплив на такі області як психологія, література, богослів'я та інші. З екзистенціальної точки зору, щоб зрозуміти, що є природа людини загальних знань не достатньо, потрібно звертатися і до природознавства, і до психологічної науки. Що означає це для екзистенціаліста Сартра, що спочатку людина існує, з'являється в світі, а вже потім визначається. Для екзистенціаліста не має наперед визначеної долі, не має Бога який все визначає, так само як і не має визначення людини, тому що вона сама з себе нічого не представляє. Тому людина просто існує, і є тим що вона з себе представляє і тим ким хоче бути.

Ключові слова: людина, існування, природа людини, Бог, сутність.

На рубежі ХХІ ст. сформувалося багато областей в науці, культурі, мистецтві та філософії, які безпосередньо пов'язують свою діяльність з людиною та обґрунтуванням, ким вона є насправді. Звертаючись до здорового глузду ми завжди якимось чином можемо визначити природу людини, але чи дає це визначення повну та вичерпну відповідь на питання, що таке людина,

і яка її природа. Філософія намагається дати комплексне уявлення про природу людського, гармонійно поєднуючи в собі різні аспекти та напрями, які займаються дослідженням цієї проблематики. На сьогодні ми часто зустрічаємо такі висловлювання, що час екзистенціалізму минув, але насправді це не так, адже для сучасної України гостро постає проблема людської природи, її існування та гуманізму загалом, як головного терміну нашого суспільства. Постать Ж.–П. Сартра та його ідеї були та є актуальними, не тільки в ХХ ст., але і в ХХІ ст. філософське переосмислення, яких справило значний вплив на такі області, як богослів'я (Бультман, Пауль Тілліх, Карл Барт та інші) та психології (від Л. Бінсвангера і М. Босс, О. Ранк, Р. Д. Ленга, і В. Франкла). Що змушує нас визнати, що роздуми про людське існування вимагають нових категорій, яких немає в концептуальному репертуарі стародавньої або сучасної думки; людська природа не може бути зрозумілою ні в якості сукупності речовин з фіксованими властивостями, ні в якості суб'єктів взаємодії зі світом об'єктів. З екзистенціальної точки зору, щоб зрозуміти, що є природа людини загальних знань не достатньо, потрібно звертатися і до природознавства, і до психологічної науки. Екзистенціалізм не заперечує обґрунтованість основних категорій фізики, біології, психології, та інших наук (таких категоріях, як матерії, причинності, сили, функції, організму, розвитку, мотивації, і таке інше). Він стверджує, тільки те, що люди не можуть бути повністю зрозумілі.

Дослідження екзистенційної проблеми людини було започатковано в роботах Жан–Поль Сартра, Сімони де Бовуар, Моріса Мерло–Понті, і Альберта Камю, саме тоді екзистенціалізм став ототожнюватися з культурним рухом, який процвітав в Європі в 1940–х і 1950–х років. Серед основних філософів, ідентифікованих як екзистенціалісти (багато з яких, наприклад, Камю і Хайдеггер, які заперечували приналежність себе до цього напрямку) були Карл Ясперс, Мартін Хайдеггер, і Мартін Бубер в Німеччині, Жан Валь і Габріель Марсель у Франції, іспанці Хосе Ортега–і–Гассет і Унамуно, і росіяни Микола Бердяєв і Лев Шестов та інші. На сьогодні цей напрям є теж, досить плідно досліджуваним, як на теренах України, а саме І. В. Бичко, М. О. Булатов, Л. Гармаш, С. Криловою, В. Г. Табачковським, Н. Хамітовим, і так і за її межами, А. С. Богомоллов, О. Ф. Больнов, К. М. Долгов, С. А. Левицкий Г. В. Черногорцева, та інші.

Головною метою статті виступає розкриття проблеми людського існування та сутності людини крізь призму природи людини з огляду на екзистенційно–філософські ідеї Ж.–П. Сартра.

Екзистенціалізм може бути окреслений як філософська теорія, яка визначає, що для повноцінного існування в світі, людині потрібно зрозуміти і свою природу, і сутність власного існування. На думку Ж.–П. Сартра, академічна філософія не може запропонувати істинний варіант розуміння цієї проблеми, адже саме вона не розуміє всієї суті шляху «серця», а дивиться на світ «закутою в кайдани» академічністю, де розум знаходиться ніби в «залізному каркасі». Але, в той самий час, ми маємо визнати, що і філософи екзистенціалісти досить часто писали з пристрасною та емоційністю, саме тому їх роботи наповнені такими категоріями, як жах, нудьга, відчуження, абсурдність, свобода, прихильність, ніщо. Проте, це не заважає нам пізнавати сутність людського існування крізь призму екзистенціалізму.

Найголовнішою ідеєю екзистенціалізму виступає теза Ж.-П. Сартра, що існування передує сутності, і що вихідною точкою є суб'єкт. Так починається людина як нуль, а потім тільки стає щось, отже людина визначає сенс свого існування. Якщо розглядати цю ідею шляхом створення якоїсь речі, то спочатку відбувається існування тієї чи іншої речі, а вже потім визначається її суть. Будь-яка річ є сукупність деталей з яких вона створена. Так само і людина, коли її створював Бог, спочатку існувала в його ідеї, він собі уявляв певні якості та критерії яким буде відповідати людина, коли вона вже буде створена, як і людина реалізує задум Бога, але вже своїми руками і з певною ціллю, з чим не погоджується Сартр. Як він пише в своїй роботі «Екзистенціалізм це гуманізм»: «Людина володіє деякою людською природою. Ця природа, є «людським» поняттям, яке притаманне всім людям. А це означає, що кожна окрема людина – лише окремий випадок загального поняття «людина», але говорить він це в контексті того, що ця ідея притаманна Дідро, Вольтеру та Канту, і яку він, як екзистенціаліст не підтримує [2, с. 331]. Сутність людини передує її існуванню, адже незалежно в якій епосі та ким є людина: багатієм чи жебраком вона все одно є людиною.

Атеїстичний екзистенціалізм, до якого відносить себе і сам Сартр, зазначає так: «Він вчить, що якщо навіть Бога не має, то є по крайній мірі одне буття, в якого існування передує сутності, буттю, яке існує насамперед, перед тим як його можна визначити якимось поняттям, і цим буттям є людина, або за Хайдеггером, людська реальність» [2, с. 331]. Що означає це для екзистенціаліста Сартра, що спочатку людина існує, з'являється в світі, а вже потім визначається.

Для екзистенціаліста не має наперед визначеної долі, не має Бога який все визначає, так само як і не має визначення людини, тому що вона сама з себе нічого не представляє. Людиною ми стаємо лише в подальшому, коли самі себе визначаємо, та самі себе творимо. Тому людина просто існує, і є тим, що вона з себе представляє і тим, ким хоче бути. Саме тому, найперший принцип екзистенціалізму є «Людина просто існує... і оскільки вона представляє себе вже після того, як починає існувати, і проявляє волю вже після того, як починає існувати, і після цього пориву до існування, то вона є те, що сама з себе створить» [2, с. 332]. Людина – це те, що вона з себе створить в майбутньому, це той проект, який вона сама реалізує. І вся відповідальність за реалізацію власного Я покладена на себе самого, і саме вона несе повну відповідальність за своє існування. Але відповідальність людина несе не тільки за власне Я, але і за оточуючий світ. Коли людина говорить про те, що вона вибирає саму себе, якою їй бути в своєму житті, як діяти, як чинити, то таким чином людина обирає і все людство загалом. Сартр говорить: «Дійсно, не має жодної нашої дії, яка б створювала з нас людину, якою ми б хотіли бути, не створюючи в той самий час образ людини, яким вона по нашим уявленням мала б бути... Те, що ми обираємо завжди благо. Але нічого не може бути благом для нас, не будучи благом для всіх» [2, с. 332]. Дійсність буде такою, якою її визначить сама людина, яка вільна в своєму виборі. І від дій якої залежить її життя та існування.

Суб'єктивність кожної людини є вихідним пунктом з якого починається конструювання світу, адже саме від кожного з нас залежить яким буде світ навколо. В своєму мисленні людина відкриває не тільки власне існування,

але і існування інших людей, навіть більше, саме за допомогою інших ми і можемо пізнати себе та власне буття. Інша людина необхідна нам для того, аби зрозуміти власне існування, і само-пізнати себе. Сартр намагається пояснити, що для себе людина є свідомою істотою, але це не означає, що вона є закритою в собі системою, яка є самодостатньою. Людина з нічого створює власне я, це чисте полотно на якому кожен сам для себе визначає свою долю та своє буття. Людина може зрозуміти себе як людську істоту тільки тоді, коли вона стикається з поглядами інших людей. Поки ми не усвідомлюємо спостереження з боку іншої людини, ми не усвідомлюємо власної присутності в світі.

Завданням для екзистенціалістів є формування царства людини, в якій домінують людська гідність та цінності, які не є матеріальними, а насамперед духовними. Крім того, екзистенціалісти переконані, що немає загальної сутності притаманної всі людям – людської природи, так дійсно існують деякі наявні загальні характеристики життєдіяльності, які притаманні всьому людству але чи можна це назвати природою людини – ні, скоріше це умови існування людини. Не змінним для людини, на думку Сартра є «...сукупність апріорних меж, які окреслюють фундаментальну ситуацію людини в універсумі... не змінним залишається для неї необхідність існування в світі, бути в ньому за роботою, бути в ньому серед інших та бути в ньому смертною» [2, с. 336]. І ці якості дійсно визначають людину, не залежно раб вона, цар чи вільна та незалежна особистість, ми всі хочемо жити в світі, хочемо виконувати певні функції, хочемо бути сприйнятими іншими, оточуючими нас людьми і, звичайно, ми нікуди не подінемося від фатального завершення нашого життя, рано чи пізно цей момент обов'язково настане.

Кожен сам створює себе, обираючи мораль, або не обираючи її, це все одно свідомий вибір, і навіть тоді коли ми нічого не обираємо, це теж наш вибір. Люди визначають інших тільки шляхом їх зв'язку з вибором який вони чинять. Таким чином, ми говоримо про свободу, яка виступає як основа всіх цінностей. «Ми бажаємо свободи заради свободи, зазначає Сартр, в кожному окремому випадку... прагнучи до свободи ми стикаємося, що вона цілком залежить від свободи інших людей, і що свобода інших залежить від нашої... людина – це істота, у якій існування передує сутності, що вона є істота свободна, яка може при різних обставинах бажати лише своєї свободи, Сартр відкрито заявляє, що кожен може бажати власної свободи... і поставити своєю ціллю також і свободу інших» [2, с. 340–341].

Отже, підводячи підсумки варто сказати, що екзистенціальна філософія Сартра є скарбом для сучасного світу, адже вона звертає увагу на людину, як саму себе, на цінність її життя, вибору, свободи та найголовніше це її сутності. Людина має ставити цілі в своєму житті та досягати їх, адже сам процес від постановки до досягнення цілей, і є життя, де кожен з нас обирає власну долю, і саме кожен сам несе відповідальність за свої вчинки. Головною істинною філософією Жана Поля Сартра є те, що ми самі придаємо нашому життю зміст, шляхом взаємодії не тільки з самим собою, але і з іншими людьми та оточуючим нас світом.

Список використаних джерел

1. Луц У. І. Секуляризація як шлях людської свободи в екзистенціалізмі Ж. П. Сартра та А. Камю / У. І. Луц // Мультиверсум: Філософський альманах: [збірник наукових праць]

/ Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. – Київ, 2011. – Вип.9 (107). – С.133–144.

2. Сартр Ж. П. Экзистенциализм – это гуманизм // Смерки богов. Ф. Ницше, З. Фрейд, Е. Фромм, А. Камю, Ж. П. Сартр. – М.: Политиздат, 1989. – С.324–344.

References

1. Lych Y. I. Sekyliaruzacia iak shliah ludskoї svobodu v ekzistencializmi Z. P. Sartra ta A.Kamiy / Y. I. Lych // Myltuversym: Filosofsuii almanah: [zbirnik naykovuh prac] / In-t filosofii im. G. S. Skovorodu NAN Ykrainu. – Kuiv, 2011. – Vup.9 (107). – S.133–144.

2. Sartr Z. P. Ekzistencializm – eto gymanizm // Symerki bogov. F. Niche, Z. Freid, E. Fromm, A. Kamu, Z. P. Sartr. – M.: Politizdat, 1989. – S.324–344.

Matvienko I. S., Ph.D., Assistant Department of Philosophy, NULES Ukraine (Ukraine, Kyiv), malushka20@ukr.net

The problem of human nature and existence in the philosophical system of J.–P. Sartre

This article reflects the ideas of J.–P. Sartre the problem of human nature and its existence. The figure of the famous existentialist and his ideas were and are important, philosophical rethinking, which had a significant impact on areas such as psychology, literature, theology and other. From the existential point of view, to understand that human nature is common knowledge is not enough, you must apply to science, and psychology. What is it for existentialist Sartre that the first person there, appears in the world, and then determined. For the existentialist has predefined fate, not God who determines everything, just as no definition of man because it by itself represents nothing. So people just exist, and it is those it represents and those who want to be.

Keywords: man, existence, human nature, God, essence.

Матвієнко І. С., кандидат філософських наук, асистент кафедри філософії, НУБІП України (Україна, Київ), malushka20@ukr.net

Проблема человеческой природы и экзистенции в философской системе Ж.–П. Сартра

Отражены идеи Ж.–П. Сартра на проблему природы человека и его экзистенции. Фигура этого известного экзистенциалиста и его идеи были и являются актуальными, философское переосмысление которых оказало значительное влияние на такие области как психология, литература, богословия и другие. С экзистенциальной точки зрения, чтобы понять, что собой являет природа человека общих знаний недостаточно, нужно обращаться и к естествознанию, и к психологическим наукам. Что означает это для экзистенциалиста Сартра, что сначала человек существует, появляется в мире, а уже потом определяется. Для экзистенциалиста человек не имеет предустановленной судьбы, не имеет Бога который все определяет, равно как и не имеет определения человека, потому что он сам из себя ничего не представляет. Поэтому человек просто существует, и есть тем, что он из себя представляет и тем кем хочет быть.

Ключевые слова: человек, существование, природа человека, Бог, сущность.

* * *

УДК 1(091)(477)«16–17»

Нікітіна З. І.,
аспірантка відділу історії філософії України,
Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України
(Україна, Київ), znikitina@gmail.com

ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЮДИНИ ЯК СФЕРА РЕАЛІЗАЦІЇ ІСТИННОГО ЗНАННЯ (ТЕОФАН ПРОКОПОВИЧ)

Аналізується концепція знання Теофана Прокоповича з огляду на її безпосереднє втілення. Розглядається практична діяльність людини як сфера реалізації істинного знання. На прикладі відомої дискусії між прихильниками «старого» та «нового» типів релігійності продемонстровано самотунність філософських поглядів Теофана Прокоповича. Виявлено ключові моменти у співвідношенні істинного знання та віри. Унаочнено безпосередній зв'язок між істинним знанням та його реалізацією у практичній діяльності людини. Доведено, що Теофан Прокопович виступає прихильником «нової» релігійності, яка не лише приймає можливість змін у царині релігії, але і відстоює їх необхідність для руху до пізнання Бога. Підтверджено вихідну тезу про важливість практичної діяльності людини як царини реалізації концепції знання Теофана Прокоповича.

Ключові слова: Істинне знання, істинна віра, практична діяльність людини, користь знання.

Досліджуючи концепцію знання Теофана Прокоповича, не можливо оминати взаємообумовленість знання та віри, на чому мислитель неодноразово наголошує на сторінках своїх творів. Це питання розглядалося вітчизняними дослідниками у різних контекстах. Про що свідчать історико-філософські розвідки В. Литвинова, Я. Стратій, С. Йосипенка, І. Бондаревської та інших сучасних дослідників, кожен з яких розкриває у своїх працях певний контекст, в якому «зустрічаються» знання та віра. Однак площина практичного значення знання у системі поглядів Теофана і сьогодні залишається не достатньо чітко артикульована, особливо якщо йдеться про те знання, яке взаємно обумовлене з вірою.

Йдеться, перш за все, про безпеляційну істинність знання як підтвердження істинної віри того, хто пізнає та, одночасно, про можливість перевірки істинності віри, шляхом визначення істинності отриманого знання, що уможливується саме завдяки практичному втіленню знання, яке виявляється у його корисності для повсякденного життя людини. Наголошуючи на важливості розуміння та пізнання всього, що оточує людину, Теофан Прокопович наполягав на важливості знання для користі людини та її наближення до Бога.

Однією з робіт, що яскраво розкриває важливість прикладного значення знання, як його бачив Теофан Прокопович, є «Істинное оправдание правобѣрных христиан, крещением поливательным во Христа крещаемых, неправедно же и злбно, аки би таковое их крещение неважное было, невѣжами порицаемых», видане у 1724 році у Санкт-Петербурзі, належить до полемічних трактатів, що вийшли друком ще за життя Теофана і за змістом є коментаторсько-роз'яснювальним твором, згідно з оцінками сучасних дослідників [1]. А за формою викладу аргументів та подачі матеріалу твір цілком відповідає новочасним трактатам чи розмірковуванням, оскільки має чітку структуру та містить зміст з коротким описом кожного із підрозділів, вступ, основну частину і стислі висновки, що підсумовують як кожен розділ окремо, так і увесь твір у цілому.

Виступаючи прихильником розуміння християнства як єдиної можливої істинної віри, Теофан, водночас, позиціонував себе в опозиції до будь-яких спроб догматизувати християнство чи звести його до виконання ритуалів та приписів, позбавлених необхідності змін, що мало місце у старообрядців, які схилилися до критики будь-яких змін чи нововведень, якими б значними чи не значними вони не були. Ця дискусія між прихильниками традиційного та нового розуміння засадничих принципів релігійності є важливим контекстуальним зрізом тогочасної ситуації в інтелектуальному просторі, та активно вивчається сучасними українськими істориками філософії. «Проблема старого і нового постає таким чином з самої можливості змін в галузі релігії (це слово вживається тут в його сучасному сенсі), можливості того, що якісь її елементи можуть бути оцінені, доповнені, змінені людьми у цьому світі, що її певний аспект є справою світу цього і розуму людського, де розум може бути суддею у справах віри; ця думка стає чи не найважливішою підставою гетеродоксії, де зміни обряду і культу знаходять обґрунтування віровченням і навпаки» [3, с. 264]. Означена суперечність втілює важливі процеси суспільних змін, що відбувалися досліджуваній період та виникає між представниками різних типів релігійності. Так прихильники так званих «старих» поглядів наполягають